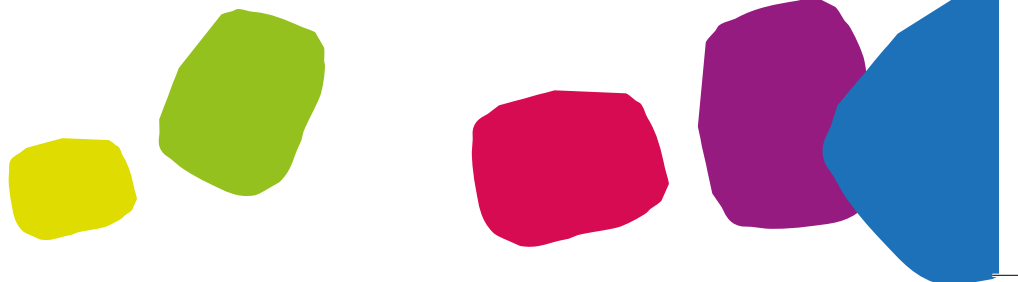

Rûteplanner Spoar 8 groep 6 - NL

De Rûteplanner wiist dy it paad
troch dyn Fryske lessen!

Route groep 6

overzicht van lesmomenten en onderdelen

lesmoment	type	titel/inhoud	(hoofd)doelen*
1	Taalactiviteit	In dei yn myn wike - Een dag in mijn week - De leerlingen maken een stripverhaal.	Lezen A1 Schrijven A1
2	GRIP	FoarFrisia - woordenschattoets	
3	Spelling en schrijven	y en i (kort) en Meunstertún	
4	Boekles	It ferbeane boek - ideeën in de lesbrief	Luisteren A1/A2 Lezen A1/B1 In gesprek A1/A2
5, 6, 7, 8	Project	Praat mar Toaniel - Pudding Tarzan - Toneellezen en - spelen. Met individuele opdrachten. Thema: Wie ben ik/wat past bij mij?	Lezen A2/B1 In gesprek B1
9	Spelling en schrijven	ii en i (lang) en Meunstertún	
10	Taalactiviteit en observatie	Alfabetposter - De leerlingen maken een meertalige alfabetposter. - Het observatie-instrument 'Mûnling oerlis' ('Mondeling overleg') kan worden ingezet.	In gesprek A2
11, 12, 13, 14	Project	Fan idee nei útfiering - Van idee naar uitvoering - De leerlingen maken een tekening met informatie uit een tekst. Met individuele opdrachten.	Lezen A2/B1
15	Spelling en schrijven	aai en ai en Meunstertún	
16	Boekles	De kening fan Juster - ideeën in de lesbrief	Luisteren A1/A2 Lezen A1/A2 In gesprek A1/A2

lesmoment	type	titel/inhoud	(hoofd)doelen*
17, 18, 19, 20	Project	Eefkes yn it waar sjen - Even in het weer kijken - De leerlingen maken en presenteren een weerbericht. Met individuele opdrachten.	Schrijven A2/B1 Luisteren A2/B1 Spreken B1
21	Spelling en schrijven	ue, u en ú en Meunstertún	
22	Taalactiviteit	Nei de merke - Naar de kermis De leerlingen doen onderzoek naar een kremisattractie en presenteren hun bevindingen.	In gesprek A2 Spreken A2
23, 24, 25, 26	Project	Om de tonne - Om de ton De leerlingen maken een informatieposter over een Friese sport. Met individuele opdrachten.	Schrijven A2
27	Spelling en schrijven	dakjes en Meunstertún	
28	Taalactiviteit	Wat is it hjir moai! - Wat is het hier mooi! - De leerlingen bedenken een route langs bijzondere dingen in hun buurt.	In gesprek A2 Spreken A2 Schrijven A2
29	Grip	Leesbegrip - eindtoets groep 6	
30	Spelling en schrijven	ei en Meunstertún	

- Taalactiviteit
- Project
- Leesactiviteit: Boekpromotie
- Spelling en schrijven
- Evaluatiemoment

* Aan deze taaldomeinen en niveaus wordt met name gewerkt. De doelen en niveaus kunnen per groep en zelfs per leerling verschillen. Tips hiervoor worden gegeven in de handleidingen bij de onderdelen. Omdat taal altijd over meer gaat dan de taal, wordt ook gewerkt aan doelen voor andere vakgebieden.

1 In dei yn myn wike - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen maken een stripverhaal van een dag uit hun week.

Tijdspad

50 minuten (na de uitleg kunnen de leerlingen op verschillende momenten zelfstandig aan hun stripverhaal werken).

Doelen

Met deze taalactiviteit wordt gewerkt aan de volgende doelen:

- De leerlingen kunnen hun eigen dag beschrijven en verwerken in een stripverhaal. (Schrijven/A1/Kan iets over zichzelf of anderen opschrijven).
- De leerlingen kunnen de stripverhalen van hun klasgenoten belevend lezen. (Lezen/A1/Kan een indruk krijgen van teksten, met name als er visuele ondersteuning bij is en Lezen/A2/Kan fictie en literatuur belevend lezen).

Andere doelen waaraan ook gewerkt kan worden met deze taalactiviteit, worden genoemd bij 'Differentiatie'.

Vorbereiding

- De leerlingen hebben papier en tekenmaterialen nodig. Een groter vel papier geeft meer ruimte om te tekenen en te schrijven.
- Ga op zoek naar stripverhalen als voorbeeld en bekijk ook alvast de Friese stripverhalen die bij deze taalactiviteit in Spoar 8 te vinden zijn.
- Lees de beschrijving en de differentiatie bij deze taalactiviteit en kies niveau *, ** of ** voor de leerlingen in jullie groep.

Beschrijving

1. Introductie van de opdracht.

Vertel de leerlingen dat ze een Fries stripverhaal gaan maken over een dag in hun week.

Er is geen dag hetzelfde. Toch lijken de dagen ook wel weer op elkaar, want sommige dingen staan immers elke week of elke dag opnieuw op de planning. Van één dag uit hun week maken de leerlingen een stripverhaal.

2. Praat over de week.

Laat de leerlingen met hun schoudermaatje overleggen over welke dingen steeds terugkomen in de planning. Inventariseer daarna kort een paar antwoorden.

3. Laat een voorbeeld zien van een Fries stripverhaal.

Bij de taalactiviteit zijn een paar stripverhalen te vinden. Het gaat daarin niet over een dag in een week, maar het zijn wel voorbeelden van hoe er geschreven en getekend wordt

in een stripverhaal. Het stripverhaal over Grutte Pier is van gemiddeld niveau (**), het stripverhaal over Joast Hiddes Halbertsma is moeilijker (***), maar in de tekstballonnen en in de vierkante stukjes tekst staat wel meer gedetailleerde informatie en dat maakt dit stripverhaal een geschikt voorbeeld.

Sta stil bij praat- en denkwolkjes en woorden zoals 'rommeldebom' en 'kraak', die worden gebruikt in de tekening om duidelijk te maken dat het onweert en slecht weer is.

4. De opdracht

Laat de leerlingen een dag kiezen waarover veel te vertellen is. Ze kunnen eerst een lijstje maken van wat er allemaal op die dag gebeurt. Laat de leerlingen in hun lijst aangeven welke dingen ze kunnen gebruiken voor hun stripverhaal (ze kunnen dingen wegstrepen, maar misschien kunnen ze ook wel meerdere vakjes gebruiken voor een activiteit). Laat de leerlingen in ieder geval zes vakjes invullen over hun dag. Meer mag ook (zie 'differentiatie'). In de vakjes schrijven ze Friese teksten. Ze zetten ook de tijd erbij en bedenken een titel voor hun stripverhaal. Wijs de leerlingen erop dat ze gebruik kunnen maken van een woordenboek voor lastige Friese woorden (bv. www.frysker.nl). De leerlingen schrijven en tekenen hun stripverhaal.

5. Bespreek de opdracht na.

Vraag hoe het is gegaan: konden ze de activiteiten van de dag kwijt in de vakjes? Waren er teveel vakjes of juist te weinig? Hoe hebben de leerlingen dat opgelost? Lukte het met het gebruik van het Fries?

6. Laat de leerlingen elkaars stripverhaal bekijken en lezen.

Zijn er activiteiten die in veel verhalen terugkomen? En welke dingen komen niet vaak voor? Zijn er bijzondere verhalen en bijzondere dagen bij? Hebben de leerlingen ook grappige of juist verdrietige dingen gelezen? Wat maakt een stripverhaal leuk om te lezen?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De leerlingen schrijven korte feitelijke zinnen in de stripverhalen over hun dag en lezen de zinnen in de stripverhalen van anderen. Ze werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen schrijven korte zinnen die vertellen wat er gebeurt en geven daarbij meer gedetailleerde informatie. Als er op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er ook gewerkt aan het doel Schrijven/B1/Kan meningen, gevoelens en reacties op voorvallen beschrijven en Schrijven/B1/Kan ervaringen en indrukken beschrijven.
- Niveau ***: De leerlingen schrijven gesprekjes in zinnen en in tekstwolkjes en gebruiken aparte tekstvakjes om meer informatie te geven. Als er op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er meer uitgebreid gewerkt aan het doel Schrijven/B1/Kan meningen, gevoelens en reacties op voorvallen beschrijven.

Er kan ook gedifferentieerd worden door meer of minder vakjes voor het stripverhaal te

gebruiken.

Als de leerlingen individueel het stripverhaal maken, kan ervoor worden gekozen om toch werkgroepjes te maken op basis van thuistaal en taalniveau. Iedere leerling maakt een eigen stripverhaal, maar leerlingen die hulp nodig hebben, kunnen ondersteuning vinden in hun werkgroepje.

Stimuleer de leerlingen om in het Fries met elkaar te overleggen over de opdracht. Zo werken ze aan 'in gesprek'-doelen. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen met het luisteren en verstaan van het Fries.

Combineer deze taalactiviteit met andere vakken. Denk bijvoorbeeld aan creatief schrijven (hoe maak je een verhaal leuk om te lezen? Hoe begint een verhaal en hoe kan het eindigen?) of aan tekenen.

Extra materiaal

- Woordenlijst: 'Agenda'.
- Fragment uit Tsjek: 'Striptekenje'.
- Fragment uit Tsjek: 'Gûchem oer tekenjen'.
- Deze en meer materialen die bij het thema passen zijn te vinden in de Temateek bij de thema's 'Uterje dysels', en 'Safolle minsken, safolle gewoanten'. Tip: gebruik het zoekveld.

Evaluatie

Bij deze taalactiviteit kan het observatie-instrument 'skriftlik ferslach' (NL = 'schriftelijk verslag') worden ingezet.

Als er in werkgroepjes wordt gewerkt (zie 'differentiatie') dan kan het observatie-instrument 'mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') worden ingezet. Maak een keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

2 Frisia Foartoets

Handleiding voor de leerkracht

Met de Frisiatoetsen krijg je grip op de Friese woordenschat en grammatica. Gebruik de toetsen om een indruk te krijgen van het instapniveau én de voortgang van de leerlingen. Dat kan helpen om het lesaanbod Fries op de leerling(en) af te stemmen.

Voor wie?

- De Frisia Foartoets is geschikt voor groep 5-6 in het basisonderwijs, vmbo-bb/kb in het voortgezet onderwijs en niet-Friestalige leerlingen.

Organisatie

De toets bestaat uit 25 vragen en duurt 15-30 minuten. Van de vier antwoorden is steeds een antwoord goed.

Let op: laat na het afnemen van de toets niet de goede antwoorden aan de leerlingen zien. Anders kan de toets niet worden gebruikt voor een vervolgmeting. Geef daarom alleen aan wat het percentage goede antwoorden is of het behaalde referentieniveau.

Evaluatie

Het percentage goede antwoorden kan omgezet worden naar een referentieniveau uit het referentiekader Fries.

0-25% < A1.1 (betekent dat een leerling bijna niets of een toevallig feitje van het Fries weet)

26-52% A1.1/A1 (betekent dat een leerling in alle gevallen een paar losse dingen van het Fries kent, zoals telwoorden, groeten, de dagen van de week enzovoort)

53-80% A1.2 (betekent dat een leerling op weg is naar A1.2+/A2)

81-100% > A1.2/A2 (betekent dat een leerling op weg is om korte teksten over makkelijke onderwerpen met frequente woorden uit te spreken te begrijpen)

De Frisia Foartoets is te vinden bij de leermiddelen in Spoar 8. Klik op 'GRIP' in het linker menu en kies dan voor Frisiatoetsen - Frisa Foartoets. Klik op de knop 'Ynplanne' rechtsboven om de toets klaar te zetten voor de leerlingen.

Stavering en skriuwen

3 De letters y en i

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters y en i horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels dy't by de y en i horen zijn:

- Wij schrijven een y als de korte klank opgesloten zit.
- Wij schrijven een i als de korte klank open is.
- Staat de y-klank aan het eind? Dan schrijven wij een y.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter y en i.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt. Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben. .

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters y en i

knyn	kninen
wyt	bile
sinneskyn	diken
july	wike
taksy	bite

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Boekles

4 It ferbeane boek - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen uit het boek 'It ferbeane boek' van Hanneke de Jong, praten er samen over en doen (een aantal) bijpassende activiteiten uit de lesbrief. De lesbrief is gemaakt door Lida Dijkstra.

Tijdpad

Afhankelijk van de keuze van de activiteiten.

Doelen

- De leerlingen ontdekken de wereld in boeken en hebben plezier bij het lezen en met elkaar bespreken van het boek.
- De leerlingen kunnen (eventueel met behulp van de illustraties) het verhaal begrijpen. (Luisteren A1/A2 - Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen / Lezen A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is).
- De leerlingen kunnen samen praten over het verhaal (In gesprek A1 - Kan informatie vragen of geven/In gesprek A2 - Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt).

Voorbereiding

- Zorg voor een exemplaar van het boek 'It ferbeane boek'. De leesconsulent van de bibliotheek kan daar eventueel bij helpen, of bestel het boek in de webshop van de Afûk.
- Lees zelf (delen uit) het boek, zodat de inhoud bekend is.
- Lees de lesbrief in de taalactiviteit 'Boekles: It ferbeane boek' goed door en maak een keus uit de activiteiten.
- Zijn er materialen nodig voor de gekozen activiteiten? Leg die dan alvast klaar.

Beschrijving

- Een beschrijving van de opdrachten is te vinden in de lesbrief in deze taalactiviteit in Spoar 8.

Differentiatie

- Omgang met niet-Friestalige leerlingen
De leerlingen op weg naar A1-niveau mogen het Nederlands als voertaal gebruiken, de leerlingen op weg naar A2-niveau proberen Friese woorden te gebruiken en leerlingen op A2-niveau doen het in het Fries. Stimuleer de niet-Friestalige leerlingen om vaste Friese uitdrukkingen ('chunks') te gebruiken als ze het gesprek niet goed kunnen volgen. voorbeelden daarvan zijn: kinst dat noch in kear sizze? (NL = kun je dat nog een keer zeggen?), ik begryp it net (NL = ik begrijp het niet), kinst it noch in kear útlizze (NL = kun je dat

nog een keer uitleggen) of kinst dat ek nochris in kear yn it Nederlânsk sizze? (NL = kun je dat ook nog eens in het Nederlands zeggen?).

- **Taalsteun**
Vertaal moeilijke woorden in het Nederlands of laat Friestalige leerlingen dat doen. Gebruik de illustraties als steun bij de tekst door dingen aan te wijzen.
- **Meertaligheid**
Vraag leerlingen met een andere thuistaal dan Fries of Nederlands of zij veelvoorkomende woorden uit het boek in hun thuistaal kennen. Denk bijvoorbeeld aan 'lezen', 'boek', 'verboden' en 'schrijven'. Maak de woorden zichtbaar door ze op te schrijven.

Projecten

5, 6, 7 en 8 Praat mar Toaniel - Pudding Tarzan - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen spelen een hoofdstuk uit het 'Praat mar Toaniel'-stuk 'Pudding Tarzan'. Daarvoor lezen ze eerst de teksten van het stuk door en denken ze na over de rollen. Ze spelen het hoofdstuk voor de klas of nemen het hoofdstuk op. De toneelboekjes zijn te bestellen in de Taalplan-webshop.

Tip: Dit project is populair; check voor het inplannen van dit project de webshop om te kijken of de toneelboekjes nog leverbaar zijn! Of gebruik de pdf van het toneelboekje, die te vinden is bij 'Ekstra' bij dit Projekt in Spoar 8.

Doelen

Met dit Projekt wordt gewerkt aan de volgende doelen:

Lezen

- (op weg naar) A2: Vertelling, verhaal - Kan fictie en literatuur met beleving lezen.
- (op weg naar) B1: Vertelling, verhaal - Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen begrijpen.
- (op weg naar) B1: Vertelling, verhaal - Kan fictie en literatuur met begrip lezen.
- (op weg naar) B1: Beschrijving, verklaring - Kan de belangrijke punten begrijpen.
- (op weg naar) B1: Instructie - Kan duidelijk geschreven instructies begrijpen.

Spreken

- (op weg naar) B1: Vertellen - Kan zeggen wat hij/zij voelt.
- (op weg naar) B1: Vertellen - Kan op gevoelens van anderen reageren.

Vorbereiding

- Open het Projekt in Spoar 8. Klik door de projectopdracht en de niveau-opdrachten om die te verkennen.
- Bestel de boekjes van het 'Praat mar Toaniel'-stuk 'Pudding Tarzan'. Dat kan in de Taalplan-webshop. Of gebruik de pdf van het toneelboekje, die te vinden is bij 'Ekstra'. Lees vooraf het toneelstuk door. Het toneelstuk is in het Fries.
- Denk na over jullie doel voor dit project. Jullie kunnen werken aan de taaldoelen en de uitvoering van het toneelstuk, maar jullie kunnen er ook voor kiezen om het stuk (ook) te gebruiken om aan sociaal-emotionele thema's te werken. Leg daar dan de nadruk op in de verschillende stappen.
- Verdeel de groep in heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau. Het toneelstuk is in het Fries. Bedenk van tevoren of de leerlingen zelf hun hoofdstuk mogen kiezen of dat ze een hoofdstuk krijgen toegewezen. Kijk ook bij 'differentiatie'.
- Denk na over de uitvoering. Voor het werken aan de doelen is het niet nodig om het hele

toneelstuk te spelen. Er kan een selectie gemaakt worden uit de hoofdstukken en het kan zelfs gebeuren dat meer groepjes hetzelfde hoofdstuk spelen. Willen jullie toch het hele stuk spelen, dan moet er nagedacht worden over wie welke rol speelt. En of er ook publiek aanwezig mag zijn bij de uitvoering.

- Zorg voor een geschikte ruimte om de hoofdstukken te spelen. Of, als jullie de hoofdstukken opnemen: zorg voor ruimte en apparatuur om op te nemen. Denk dan ook aan mogelijkheden om de film af te spelen in de klas.

Beschrijving

1. De uitleg

Open met de leerlingen de 'Utlis' ('Uitleg') van de projectopdracht en lees die met elkaar door.

2. Lees het 'Praat mar Toaniel'-stuk 'Pudding Tarzan'.

Lees alleen de hoofdstukken en niet de verwerkingen en de 'witsto dat...' bij de hoofdstukken. Het gaat eerst om het verhaal. Stel de luistervraag: wie is Iwan Olsen? Wat vindt zijn vader van hem en wat vinden de kinderen op school? Wat vind Iwan van zichzelf? Verandert dat in de loop van het verhaal?

Lezen is het hoofddoel van dit project. Besteed daar dus met name aandacht aan. Bekijk met de leerlingen hoe de tekst eruitziet. Achter de naam van het karakter staat de tekst die dat karakter zegt. Je hoeft die naam niet te lezen, lees alleen de tekst die echt gezegd wordt. Als het kan, laat de tekst dan al in rollen lezen. Onder elk hoofdstuk staat een woordenlijst met lastige woorden uit de tekst.

Praat met de leerlingen over het toneelstuk. Iwan is niet sterk en stoer. Hij is ook niet lenig en kan niet goed lezen. Wat vinden de leerlingen van Iwan? Hij mag een wens doen. Vinden de leerlingen dat hij een goede wens heeft gedaan?

3. Verdeel de klas in groepjes.

De groepjes kiezen met elkaar het hoofdstuk dat ze willen spelen bij de uitvoering van het project.

Wijs de groepjes op de 'Tarieding' ('Vorbereiding') van de projectopdracht. Daar vinden ze tips voor de voorbereiding op het spelen van het stuk.

4. Het oefenen.

Maak afspraken over het oefenen. Vertel de leerlingen hoeveel tijd ze hebben om te oefenen en waar en wanneer ze mogen oefenen. Spreek af wanneer de uitvoering plaats zal vinden. Besluit met elkaar of de leerlingen de scène live spelen of dat ze hun hoofdstuk opnemen.

Begeleid de groepjes bij het oefenen als dat nodig is. Denk daarbij aan hulp bij de planning, de Friese tekst en het aankleden van het stuk.

5. De 'nivo-opdrachten'

Laat de leerlingen de 'nivo-opdrachten' maken. Dit zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn daarbij aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het thema van dit project.

Leerlingen die minder goed thuis zijn in het Fries kunnen werken aan de gele opdrachten en leerlingen die beter thuis zijn in het Fries kunnen werken aan de blauwe opdrachten. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en de eventuele uitleg en nabespreking kan tegelijk plaatsvinden.

6. Voer de projectopdracht uit.

Speel de hoofdstukken. Kies een goede volgorde. Praat met de leerlingen over de uitvoering van het project. Onder 'Utfiering' ('Uitvoering') staat een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.

7. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.

De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' ('Extra') in dit project.

Differentiatie

- Laat de leerlingen zelf een hoofdstuk kiezen of wijs hoofdstukken toe aan de groepjes. Het 'Praat mar Toaniel'-stuk is zo opgebouwd, dat de toneel-hoofdstukken worden afgewisseld met verhaal-hoofdstukken. In de toneel-hoofdstukken worden rollen aangegeven. De verhaal-hoofdstukken worden verteld of voorgelezen. Het ene hoofdstuk heeft meer en moeilijkere tekst dan het andere. Als leerkracht kun je ervoor kiezen om een hoofdstuk uit te zoeken voor de leerlingen, zodat de leerlingen die meer moeite hebben met het Fries de minder moeilijke hoofdstukken krijgen.
- Er kan voor worden gekozen om bij de presentatie de teksten uit het hoofd te spelen of voor te lezen. Of lees de verhaal-hoofdstukken voor en speel de toneel-hoofdstukken uit het hoofd.
- Moedig de leerlingen aan om niet alleen in het Fries te lezen en te spelen, maar ook in het Fries te overleggen over het stuk. Friestalige leerlingen kunnen zo de niet-Friestalige leerlingen op natuurlijke wijze helpen bij het verstaan en spreken van het Fries. Leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, mogen in het overleg het Nederlands gebruiken.
- Bied taalsteun aan niet-Friestalige leerlingen. Vertaal moeilijke woorden en/of zinnen. Ondersteun het begrip ook met beeld (met illustraties of bijvoorbeeld het voordoen van bewegingen) Check steeds of de gelezen tekst begrepen is.

Meer bij het thema

- Bij dit project is de woordenlijst 'Praat mar Toaniel - Pudding Tarzan' gemaakt. Die is te vinden bij 'Ekstra' in dit project in Spoar 8.
- Lees een tekst over openluchtspelen.
- Bekijk een frag uit Tsjek over het meedoen aan een openluchtspel.
- Meer materialen over theater en openluchtspel of over emoties zijn te vinden in de Temateek bij het thema 'Uterje dysels!'.

Evaluasje

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands gemaakt worden.

De observatie-instrumenten 'Mûnling oerlis - yndividueel' ('Mondeling overleg - individueel') en 'Mûnling oerlis - de groep' ('Mondeling overleg - de groep') kunnen worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van mondeling overleg in kaart te brengen.

Het instrument 'Mûnlinge presintaasje' ('Mondelinge presentatie') geeft inzicht in de vaardigheden op het gebied van presenteren.

De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Ekstra' ('Extra') in dit project in Spoar 8.

9 De letters ii en i

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters ii en i horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst. n en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de ii en i horen zijn:

- Als de lange y opgesloten zit, schrijven wij ii.
- Wij schrijven een i als de lange klank open is.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter ii en i.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten. y de ynstruksjetafel sitte.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters ii en i

wiid	wide
tsiis	lige
bliid	wize
tiid	tige
priis	pipen

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

10 Mûnling oerlis (yndividuele learling)

observaasje-ynstrumint

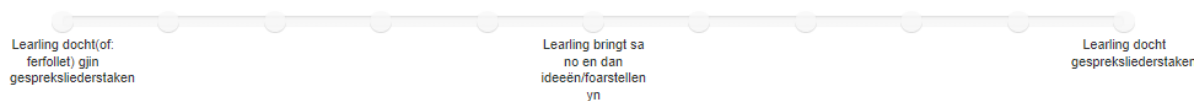
It observaasje-ynstrumint foar it oerlis bestiet út in groepsdiel (mei inkeld sjenrespesifike eleminten) en in part foar de yndividuele learlingen (mei sawol sjenrespesifike eleminten as algemiene taalgebrûkersskaaimerken). Ofhinklik fan it doel fan jo observaasje kinne jo it hiele ynstrumint ynsette, of in kar meitsje foar allinnich it groeps- of learlingediel.

By observaasje-elemint 5 fan de sjenreskaaimerken en by it earste observaasje-elemint fan it diel fan de yndividuele learling wurdt sjoen oft learlingen gespreksliederstaken min of mear evenredich ferpartsje oer in groep. Foarbylden fan gespreksliederstaken binne: it fêststellen fan wat der bepraat wurdt, it oanjaan wa't der prate mei, it belûken fan alle dielnimmende learlingen oan it petear, it gearfetsjen fan gespreksynhâld en de ôfrûning fan it petear.

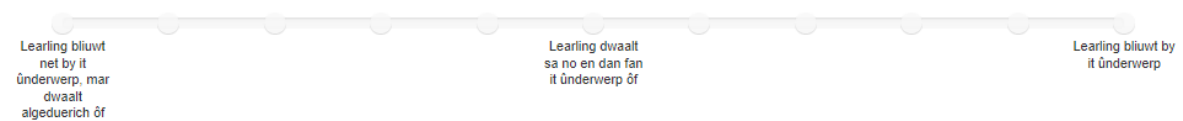
NB: Net by elke ôfname moatte alle skaaimerken ynfolle wurde: as in skaaimerke net fan tapassing is, hoecht it net ynfolle te wurden.

sjenre-skaaimerken

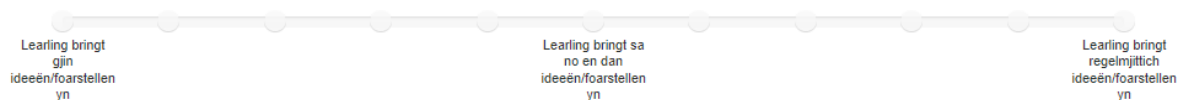
1.

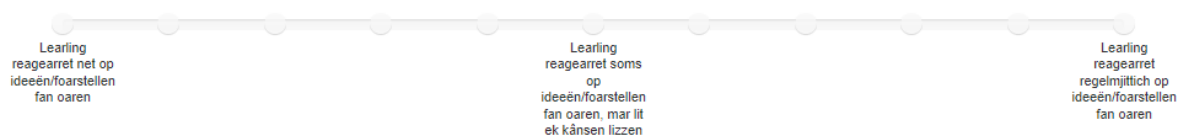
2.

3.

4.

Algemiene taalgebrúkskaaimerken

1.

Learling makket gjin (each)kontakt mei gesprekspartners
Learling makket sa no en dan (each)kontakt mei gesprekspartners
Learling makket in protte (each)kontakt mei gesprekspartners

2.

Lichemshâlding is net op de gesprekspartners rjochte
Lichemshâlding is soms rjochte op gesprekspartners
Lichemshâlding is rjochte op gesprekspartners

3.

Learling stimt ynhâld net ôf op gesprekspartners
Learling stimt ynhâld sa no en dan ôf op gesprekspartners
Learling stimt ynhâld ôf op gesprekspartners

4.

Learling past taalgebrûk net oan oan gesprekspartners
Learling past taalgebrûk sa no en dan oan oan gesprekspartners
Learling past taalgebrûk oan oan gesprekspartners

5.

Learling is net te ferstean
Learling is reedlik te ferstean
Learling is goed te ferstean

6.

Learling hat gjin aktive harkhâlding (knikke, humme, lichemshâlding, ensfh.)
Learling hat in reedlik aktive harkhâlding
Learling hat in aktive harkhâlding

7.

Taalgebrûk befettet in protte flaters
Taalgebrûk befettet sa no en dan flaters
Taalgebrûk is oer it algemien korrekt

8.

Fryske útspraak is net korrekt
Fryske útspraak is net hielendal korrekt
Fryske útspraak is korrekt

Projekten

Fan idee nei útfiering

Handleiding voor de leerkracht

Alle bouwprojecten beginnen met een goed idee. Maar hoe weten de mensen die het moeten bouwen nou precies wat de bedenker in z'n hoofd heeft? Door de tekening! In de projectopdracht werken de leerlingen een idee voor een nieuwe school uit in een tekening. Daarvoor moeten ze uit een korte tekst de informatie halen die ze nodig hebben.

Doelen

Aan onderstaande doelen wordt gewerkt in de projectopdracht van dit thema. Deze doelen worden ook afgevinkt in het doelenkader (rrF).

Lezen

- (op weg naar) A2 - Kan in eenvoudige, alledaagse teksten specifieke, voorspelbare informatie halen die hij/zij nodig heeft
- (op weg naar) B1 - Kan de belangrijke punten begrijpen

Vorbereiding

- Klik door de Projektopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- De Projektopdracht werkt aan doelen op het gebied van lezen. Lees de teksten van de Utfiering (NL = Uitvoering) alvast door. Bedenk hoe de leerlingen hiermee aan de slag gaan. Lezen ze de teksten zelf of lezen jullie de teksten samen?
- Denk na over de uitvoering. De leerlingen maken een tekening. Welke materialen mogen ze daarvoor gebruiken? Vertellen ze ook iets over hun tekeningen?

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' (NL = Uitleg) van de Projektopdracht. Lees die met elkaar door en praat over de bouw. Wat weten de leerlingen hier al van? Wordt er bij jullie in de buurt ook gebouwd?
2. Praat met de leerlingen over het uitvoeren van de opdracht. Mogen de leerlingen de teksten al voor de uitvoering lezen? Doen ze dat alleen of samen? Welke materialen mogen ze gebruiken bij de uitvoering? Hoe presenteren ze hun tekening? Worden de tekeningen bijvoorbeeld opgehangen in de klas of vertellen de leerlingen er iets over?
3. Laat de leerlingen de Nivo-opdrachten bij het project maken. De Nivo-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschattoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het project. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk uitgelegd of besproken worden.

4. Voer de Projectopdracht uit.
Begeleid de leerlingen als dat nodig is. Denk daarbij aan het lezen van de teksten en het halen van belangrijke informatie uit de tekst om de tekening te kunnen maken. De teksten bieden veel ruimte voor eigen creativiteit.
5. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' (NL = Uitvoering) in de projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
6. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Differentiatie

- Als de leerlingen al goed Fries kunnen lezen, kunnen ze de teksten zelf lezen. Er kan ook voor worden gekozen om de leerlingen samen te laten lezen, zodat ze steun hebben aan elkaar. Of lees de teksten met de groep. Onduidelijkheden kunnen dan in de groep worden besproken en zo hebben leerlingen die minder thuis zijn in het Fries steun aan de Friestalige leerlingen.
- Om het thema van het project nog dichter bij de leerlingen te brengen, kan een bezoek worden gebracht aan een bouwplaats in de buurt. Maak daarvoor een afspraak met de uitvoerder van het bouwproject. De uitvoerder kan ook in de klas worden uitgenodigd om te vertellen over zijn of haar werk..
- De uitvoering van dit project kan bestaan uit het maken en bekijken van de tekeningen. Er kan ook voor worden gekozen om de leerlingen iets te laten vertellen over hun tekening. Zo wordt ook gewerkt aan (Friese) taaldoelen op het gebied van spreken en luisteren.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. de zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands ingevuld worden. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters ai/aai

Handleiding voor de leerkracht

Yn dizze les leare de learlingen de staveringsregels dy't by de letter ai/aai hearre. Se oefenje mei staveringsopdrachten en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de letters ai/aai horen zijn:

- Woorden met ai/aai moet je uit je hoofd leren.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters ai/aai
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het lastig is om zelfstandig aan de het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in tweetallen gemaakt worden of laat de leerlingen die meer instructie nodige hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Wurdlist letters ai/aai

aaïen	pappegaai
kraaie	draaie
swaaie	maaie
haaien	maitiid
klaai	laitsje

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.

De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen

bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Boekles

De kening fan Juster - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen uit het boek 'De kening fan Juster' van Paul van Dijk, praten er samen over en doen (een aantal) bijpassende activiteiten uit de lesbrief.

Tijdpad

Afhankelijk van de keuze van de activiteiten.

Doelen

- De leerlingen ontdekken de wereld in boeken en hebben plezier bij het lezen en met elkaar bespreken van het boek.
- De leerlingen kunnen (eventueel met behulp van de illustraties) het verhaal begrijpen (Luisteren A1/A2 - Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen / Lezen A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is).
- De leerlingen kunnen samen praten over het verhaal (In gesprek A1 - Kan informatie vragen of geven/In gesprek A2 - Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt).

Vorbereiding

- Zorg voor een exemplaar van het boek 'De kening fan Juster'. De leesconsulent van de bibliotheek kan daar eventueel bij helpen, of bestel het boek in de webshop van de Afûk.
- Lees zelf (een deel van) het boek.
- Lees de lesbrief bij 'De kening fan Juster' goed door en maak een keus uit de activiteiten. Als het boek niet helemaal wordt (voor)gelezen, kies dan een deel dat past bij de gekozen activiteit(en).
- Zijn er materialen nodig voor de gekozen activiteiten? Leg die dan alvast klaar.

Beschrijving

- De plek
Als de leerkracht voorleest, zorg dan voor een plek waar alle leerlingen goed kunnen meekijken. Voorlezen in kleine groepjes stimuleert de betrokkenheid van de leerlingen en bevordert het leesplezier.
De leerlingen kunnen het boek ook zelf lezen. Dat kan individueel, in tweetallen of in groepjes.
- Het boek
Bekijk met elkaar het boek aan de hand van de suggesties in de lesbrief. Vraag na het lezen: Wat vond je leuk? Wat vond je niet zo leuk? Wat zou je nog willen weten? Waren er ook dingen die steeds terugkwamen? Dit zijn vragen uit de 'Vertel eens'-manier van Aiden

Chambers. De vragen stimuleren het nadenken en praten over het verhaal en de illustraties.

- De activiteiten
Kies een of meerdere activiteiten uit de lesbrief en doe die met de klas.

Differentiatie

- Omgang met niet-Friestalige leerlingen
De leerlingen op weg naar A1-niveau mogen het Nederlands als voertaal gebruiken, de leerlingen op weg naar A2-niveau proberen Friese woorden te gebruiken en leerlingen op A2-niveau doen het in het Fries. Stimuleer de niet-Friestalige leerlingen om vaste Friese uitdrukkingen ('chunks') te gebruiken als ze het gesprek niet goed kunnen volgen. voorbeelden daarvan zijn: kinst dat noch in kear sizze? (NL = kun je dat nog een keer zeggen?), ik begryp it net (NL = ik begrijp het niet), kinst it noch in kear útlizze (NL = kun je dat nog een keer uitleggen) of kinst dat ek nochris in kear yn it Nederlânsk sizze? (NL = kun je dat ook nog eens in het Nederlands zeggen?).
- Taalsteun
Vertaal moeilijke woorden in het Nederlands of laat Friestalige leerlingen dat doen. Gebruik de illustraties als steun bij de tekst door dingen aan te wijzen.
- Meertaligheid
Vraag leerlingen met een andere thuistaal dan Fries of Nederlands of zij de woorden voor 'koning', 'opa', en 'mysterie' in hun thuistaal kennen. Maak de woorden zichtbaar door ze op te schrijven.

Meer bij het thema

In de Temateek, bij it thema 'Uterje dysels!', zijn meer materialen te vinden bij dit thema.

Projekten

17, 18, 19, 20. Eefkes yn it waar sjen - NL

Handleiding voor de leerkracht

Het weer is elke dag anders. Mensen willen altijd graag weten wat het weer gaat doen, zodat ze hun plannen daarop kunnen aanpassen. In de projectopdracht maken de leerlingen een weerbericht en presenteren dat aan de klas.

Doelen

- Aan onderstaande doelen wordt gewerkt in de projectopdracht van dit thema. Deze doelen worden ook afgevinkt in het doelenkader (rrF).

Schrijven

- (op weg naar) B1 - Kan feitelijke informatie samenvatten

Luisteren

- (op weg naar) A2 - Kan aankondigingen of een korte uitleg begrijpen
- (op weg naar) B1 - Kan korte praatjes begrijpen

Spreken

- (op weg naar) B1 - Kan een helder verhaal vertellen
- (op weg naar) B1 - Kan een heldere beschrijving geven
- (op weg naar) B1 - Kan details toelichten en zaken uitleggen en toelichten

Voorbereiding

- Klik door de Projectopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- Denk na over hoe de leerlingen aan de slag gaan. Verdeel de klas in heterogene groepjes van twee of drie op basis van thuistaal en taalniveau. Niet-Friestalige leerlingen kunnen steun hebben aan de Friestalige leerlingen.
- Bekijk zelf een aantal weerberichten om een indruk te krijgen van hoe een weerbericht eruit kan zien.
- Denk na over de presentatie.
- Doen de leerlingen dat 'live' voor de klas of nemen ze hun weerbericht op en worden de filmpjes getoond bij de uitvoering van het project?

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' (NL = Uitleg) van de Projectopdracht. Lees die met elkaar door en praat over het weer en over weerberichten. Wat weten de leerlingen daar al van? Wat willen mensen die naar het weerbericht kijken graag weten? Wat zijn de vaste onderdelen van een weerbericht? Laat eventueel een voorbeeld zien.

2. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' (NL = Voorbereiding) van de Projectopdracht. Daar vinden ze tips voor het uitvoeren van de opdracht. Bekijk de Tarieding eventueel met de leerlingen.
3. Praat met de leerlingen over het uitvoeren van de opdracht.
Met wie gaan ze dat doen? Wordt het een 'live' presentatie voor de klas of wordt het een filmpje? Wie zorgt voor de materialen die de leerlingen eventueel nodig hebben?
4. Maak afspraken over de planning.
Wanneer moet het weerbericht klaar zijn?
5. Begeleid de leerlingen als dat nodig is.
Denk daarbij aan wat er allemaal in een weerbericht moet zitten, het verdelen van de taken, het bedenken van Friese zinnen voor de presentatie, het opnemen van het weerbericht of het voorbereiden van de presentatie.
6. Laat de leerlingen de Nivo-opdrachten bij het project maken.
De Nivo-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het project. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk uitgelegd of besproken worden.
7. Presenteer de Projectopdracht.
De leerlingen presenteren hun weerbericht of laten hun weerbericht zien.
8. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' (NL = Uitvoering) in de projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Differentiatie

- Laat de leerlingen samenwerken in heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau. Binnen de groepjes kunnen de taken verdeeld worden. Stimuleer de leerlingen in de groepjes om allemaal een deel van de presentatie in het Fries uit te voeren.
- De leerlingen maken een plan voor het weerbericht. Als Fries schrijven lastig is, kan de tekst voor het weerbericht ook in het Nederlands uitgeschreven worden. De presentatie is in het Fries. Meer aandacht voor Fries schrijven? Laat de leerlingen het weerbericht in het Fries uitschrijven.
- Als jullie dieper in willen gaan op hoe een weersvoorspelling tot stand komt, dan kan een lokale weeramateer daar misschien in de klas iets over vertellen. Als de gast Fries praat, dan werken jullie daarmee ook nog aan Friese taaldoelen op het gebied van luisteren.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands ingevuld worden. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Het observatie-instrument 'Mûnlinge presintaasje' (NL = Mondelinge presentatie) kan worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van mondeling taalgebruik in

een presentatie in kaart te brengen. Dit observatie-instrument is te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters u en ú

Handleiding voor de leerkracht

Yn dizze les leare de learlingen de staveringsregels dy't by de letter u en ú hearre. Se oefenje mei staveringsopdrachten en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de letters u en ú horen zijn:

- Wij schrijven een ú als ie opgesloten zit.
- Een open u verliest zijn streepje.
- Aan het eind van een woord krijg je altijd een u.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters u en ú. Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het lastig is om zelfstandig aan de het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in tweetallen gemaakt worden of laat de leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Wurdlist letters ai/aai

tún	skruten
nút	tuten
thús	ruten
snút	tunen
menu	sju

Bij het schrijven van teksten

De schrijfpdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.

De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfpdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

22. Nei de merke! - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen doen onderzoek naar een attractie van de kermis en presenteren dat aan de klas.

Tijdspad

50 minuten (afhankelijk van het niveau en de gekozen presentatievorm). de presentaties kunnen ook op andere momenten in de week worden gehouden.

Doelen

Deze lesdoelen zijn gekoppeld aan doelen uit het referentiekader en worden automatisch afgevinkt.

- De leerlingen kunnen in tweetallen onderzoeksvragen bedenken, antwoorden opzoeken, taken verdelen en een presentatie voorbereiden. (In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken).
- De leerlingen kunnen beschrijven hoe een kermisattractie werkt (Spreken/A2/Kan in het kort beschrijven hoe hij/zij iets moet doen of maken of hoe iets werkt) en Spreken/B1/Kan een heldere beschrijving geven).

Kijk bij 'Differentiatie' om te ontdekken aan welke doelen je nog meer kunt werken met deze taalactiviteit.

Vorbereiding

- Maak geschikte tweetallen. Koppel leerlingen die het Fries niet als thuistaal hebben zoveel mogelijk aan leerlingen die dat wel hebben.
- De leerlingen hebben een computer of tablet nodig voor het opzoeken van de informatie (en afhankelijk van de gekozen differentiatiedoelen ook voor de presentatie).
- Denk na over het niveau van uitvoering van de opdracht. Bij 'Differentiatie' staan drie niveaus waarop leerlingen deze opdracht kunnen uitvoeren.

Beschrijving

1. Knipperende lichten, muziek en draaiende attracties: op de kermis is veel beleven. Wat vind jij het leukst?
Laat de leerlingen daar kort over praten met hun schoudermaatje of in hun groepje. Inventariseer een paar antwoorden.
2. Vertel de leerlingen dat ze onderzoek gaan doen naar een attractie op de kermis. Daarvoor bedenken de leerlingen zelf hun onderzoeksvragen. Leg daarover meer uit.

Voorbeelden van goede onderzoeksvragen zijn: Hoe ziet de attractie eruit? Waarom ziet de attractie er zo uit? Voor wie is de attractie bedoeld? Hoe is het met de veiligheid? Een onderzoeksvraag begint vaak met 'hoe, wa, wat, wêr, wêrom, wannear, en watfoar' (NL = 'hoe, wie, wat, waar, waarom, wanneer en welke'). Schrijf deze woorden op het bord, als hulp voor de leerlingen. De antwoorden op de onderzoeksvragen delen de leerlingen met hun klasgenoten in een Friese presentatie .

3. Deel de leerlingen in tweetallen in (zie 'voorbereiding').
4. De tweetallen maken een keus voor een attractie en bedenken onderzoeksvragen. Bespreek met de tweetallen hun onderzoeksvragen. Zijn het geschikte vragen? En waar gaan ze op zoek naar het antwoord? Ze kunnen zoeken op internet of in boeken of mensen vragen die er verstand van hebben.
5. De leerlingen gaan op zoek naar de antwoorden op hun onderzoeksvragen. De leerlingen schrijven hun antwoorden op. Ze zoeken ook een afbeelding of filmpje van hun attractie voor hun presentatie.
6. De leerlingen bereiden hun presentatie voor. Ze bedenken samen hoe ze de uitkomsten van het onderzoek presenteren. Met foto's, filmpjes en tekst op het bord? Of maken ze bijvoorbeeld de attractie zelf na? Wie vertelt wat? De presentatie is in het Fries. De leerlingen kunnen de presentatie ook oefenen.
7. De leerlingen presenteren de uitkomsten van hun onderzoek.
8. Bespreek de opdracht na met de leerlingen. Hoe was het om onderzoek te doen? Konden jullie de informatie vinden? Waar hebben jullie informatie gevonden? Hoe was het om te presenteren? Konden jullie goed vertellen wat je wilde vertellen? Hoe ging het met het Fries? Welke van de attracties die jullie hebben gezien in de presentaties lijkt jullie het leukst?

Differentiatie

Met deze opdracht kan op drie niveaus worden gewerkt. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: de leerlingen kunnen twee onderzoeksvragen bedenken en beantwoorden en kunnen aan de hand van een afbeelding beschrijven hoe de attractie werkt. Er wordt dan gewerkt aan de basisdoelen.
- Niveau **: de leerlingen kunnen meer dan twee onderzoeksvragen bedenken en beantwoorden, ze kunnen met behulp van een afbeelding of een ander materiaal beschrijven hoe de attractie werkt en kunnen vertellen wat de attractie bijzonder of spannend maakt voor het publiek. Dan wordt er gewerkt aan de basisdoelen en aan Spreken/B1/Kan in het kort redenen en verklaringen geven voor meningen.
- Niveau ***: de leerlingen kunnen meer dan twee onderzoeksvragen bedenken en beantwoorden, ze kunnen aan de hand van een uitgebreide presentatie met afbeeldingen (of ander materiaal) beschrijven hoe de attractie werkt en kunnen vertellen wat de attractie bijzonder of spannend maakt. Ze zetten de onderzoeksvragen en de antwoorden daarop in het Fries op papier. dan wordt er gewerkt aan de basisdoelen en aan Spreken/B1/Kan in het kort redenen en verklaringen geven voor meningen en aan Schrijven/B1/Kan feitelijke informatie samenvatten.

Moedig de leerlingen aan om met elkaar in het Fries te overleggen over de opdracht. Friestalige leerlingen kunnen zo de leerlingen die niet Friestalig zijn op een natuurlijke manier helpen met het verstaan en spreken van het Fries.

Stel hogere of lagere eisen aan de presentatie in het Fries. Als er in groepjes wordt gewerkt: hebben alle leerlingen een rol in de presentatie? Spreken alle leerlingen Fries? Voor leerlingen waarvoor de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om niet in het Fries te presenteren. Die leerlingen werken dan niet aan doelen op het gebied van spreken, maar wel aan taaldoelen op het gebied van luisteren en verstaan.

Meer bij het thema

- Zing over de kermis:
Zing het liedje 'de merke' (NL = 'de kermis'). Zie 'Ekstra'. Zing het liedje mee of gebruikt de karaokeversie.
- Doe een spelletje over de kermis:
Doe een memoryspelletje over de kermis (zie 'ekstra') en zoek Friese en Nederlandse woorden bij elkaar.
- Lees over de kermis.
Laat de leerlingen zelf Friese teksten lezen over de kermis (zie 'ekstra').
- Bekijk een aflevering fan Tsjek over de kermis.
- Breng een bezoek aan de kermis.
Dat kan als de kermis draait of juist als de kermis dicht is. Zo maken jullie de betrokkenheid van de leerlingen groter. Misschien is er wel een medewerker die jullie iets meer wil vertellen over het werk en de attracties op de kermis.

Evaluatie

Het observatie-instrument 'mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') kan bij stap 4 t/m 6 worden ingezet. Maak de keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje. (gebruik dan het instrument voor het observeren van de groep)

Het instrument 'presintaasje' (NL = 'presentatie') kan worden ingezet bij stap 7.

De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Evaluaasje'.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

Projecten

23, 24, 25, 26 Om 'e tonne

Handleiding voor de leerkracht

In Fryslân hebben we een aantal bijzondere sporten. In de projectopdracht verdiepen de leerlingen zich in die Friese sporten en maken een Friese informatieposter over een van die sporten.

Doelen

Aan onderstaande doelen wordt gewerkt in de projectopdracht van dit thema. Deze doelen worden ook afgevinkt in het doelenkader (rrF).

Schrijven

- (op weg naar) A2 - Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien.
- (op weg naar) B1 - Kan feitelijke informatie samenvatten

Vorbereiding

- Klik door de Projectopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- De leerlingen gaan een informatieposter maken over een Friese sport. Verzamel daarvoor alvast wat materialen ter inspiratie, zoals boeken uit de bibliotheek en links naar websites met informatie over Friese sporten. Kaatsen, fierljeppen, Fries dammen en skûtsjesilen gelden over het algemeen als echte Friese sporten. Schaatsen, en dan met name op de korte baan, heeft ook een lange Friese traditie, maar schaatsen wordt ook buiten Friesland veel gedaan. Paardensport doen mensen ook veel op plaatsen buiten Friesland, maar de Friese paarden geven er een typisch Fries tintje aan. Op internet zijn ook voorbeelden te vinden van hoe een informatieposter eruit kan zien.
- Denk na over de groepjes waar de leerlingen mee aan de slag gaan. Hoe groot worden de groepjes? Kies voor groepjes die groot genoeg zijn om verschillende ideeën te bespreken en klein genoeg om alle leerlingen betrokken te houden. Kies voor heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau. De niet-Friestalige leerlingen hebben zo steun aan de Friestalige leerlingen.
- Denk alvast na over de presentatie van de posters.
- Komen de posters in de klas te hangen, zodat alle leerlingen ze kunnen bekijken en te teksten kunnen lezen? Presenteren de leerlingen hun poster voor de klas?

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' (NL = Uitleg) van de Projectopdracht.
Lees die met elkaar door en praat over Friese sporten. Wat zijn eigenlijk 'Friese sporten'? Hebben de leerlingen wel eens een echte Friese sport beoefend? Van welke Friese sport weten ze het meest? Van welke sport het minst?

2. Neem met de leerlingen het onderdeel 'Tarieding' (NL = Voorbereiding) van de Projectopdracht door. Daar vinden ze tips voor het maken van de informatieposter. De poster bestaat uit tekst en beeld. De tekst geeft informatie over de sport. Die informatie kunnen de leerlingen bijvoorbeeld zoeken op internet of in boeken. De 'Helpkaart - Meinoar sykje op ynternet' (NL = Met elkaar zoeken op internet) kan daarbij helpen. Die 'helpkaart' is te vinden bij 'Ekstra' in dit project. De tekst is in het Fries. Rechtsboven in beeld is een woordenboek te vinden, dat kan helpen bij moeilijke woorden.
3. Bespreek de planning.
Vertel de leerlingen waar en wanneer ze aan de opdracht mogen werken. Wanneer moet de poster klaar zijn? Misschien zijn er groepjes die dezelfde Friese sport kiezen voor hun poster. Is dat erg? Maak daar afspraken over.
4. Praat met de leerlingen over het uitvoeren van de opdracht.
Hoe worden de posters in de klas gepresenteerd? Moeten de leerlingen ook iets vertellen over hun poster?
5. Laat de leerlingen de Nivo-opdrachten bij het project maken.
De Nivo-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het project. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk uitgelegd of besproken worden.
6. Laat de posters aan elkaar zien.
Laat de leerlingen de posters bekijken en de teksten lezen.
7. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' (NL = Uitvoering) in de projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
8. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Differentiatie

- Afhankelijk van de thuistaal en het taalniveau kunnen hogere of lagere eisen worden gesteld aan het aantal en het niveau van de teksten op de poster. Schrijven de leerlingen 'keatswant' of schrijven ze 'Keatswant: dit brûkst ast yn it perk stiest en de bal sa fier mooglik útslaan wolst' (NL = Kaatswant: dit gebruik je als je in het perk staat en de bal zo ver mogelijk wilt uitslaan)?
- Als jullie met dit project ook willen werken aan doelen voor het spreken, dan kunnen de leerlingen ook vertellen over hun posters. Stel dan eisen aan het overleg en de presentatie van de poster in het Fries. Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor gekozen worden om niet in het Fries te overleggen en te presenteren. De leerlingen werken dan niet aan doelen op het gebied van Fries spreken, maar wel aan taaldoelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door de presentaties van de anderen.
- In plaats van op papier kan er ook een digitale presentatie worden gemaakt, zoals een PowerPoint of een Prezi.
- Om dit project nog meer betekenis te geven, kan als vervolg hierop ook in de gymnastieklessen aandacht worden gegeven aan Friese sporten.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. de zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands ingevuld worden. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters mei in kapke

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leelringen de spellingsregels die bij de letters mei in kapke horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels die bij de letters 'mei in kapke' horen zijn:

- Een kapje op de o geeft aan dat de klank lang is. Woorden met ô moet je uit je hoofd leren.
- Een kapje op de e geeft aan dat de klank lang is.
- Een kapje op de a geeft aan dat de klank lang is.
- Voor de -ld en -lt schrijf je altijd een â.
- Voor de -n schrijf je altijd een â.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters mei in kapke. Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het lastig is om zelfstandig aan de het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in tweetallen gemaakt worden of laat de leerlingen die meer instructie nodige hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt. Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters met een kapke

wêze	kontrôle
nêst	kâld
stêd	hân
bôle	brân
genôch	sân

Bij het schrijven van teksten

De schrijfpdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladder versie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.

De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfpdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen

28. Wat is it hjir moai! - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen gaan op zoek naar bijzondere plekken in hun eigen woonplaats en maken een route met allerlei bijzonderheden.

Tijdspad

Twee keer 40 minuten (breek de activiteit af als er aan punt 4 wordt gewerkt).

Doelen

Deze doelen zijn gekoppeld aan doelen uit het referentiekader en worden automatisch afgevinkt.

- De leerlingen kunnen een kort stukje schrijven over een bijzondere plek in eigen dorp of stad (Schrijven/A2/Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien).
- De leerlingen kunnen vertellen over hun route (Spreken/A2/Kan iets vertellen, Spreken/B1/Kan meningen en reacties beschrijven).
- De leerlingen kunnen met elkaar overleggen en een plan maken (In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken).

Andere doelen waaraan gewerkt kan worden met deze taalactiviteit, zijn genoemd bij 'Differentiatie'.

Vorbereiding

- Maak geschikte tweetallen (niveau *) of groepjes (niveau **/***) op basis van taalniveau en thuistaal. Om het overleg in het Fries te stimuleren, kan het helpen om de Friestalige leerlingen over de groepjes te verdelen.
- In de beschrijving van de taalactiviteit en bij 'Differentiatie' zijn de drie niveaus beschreven. Kies het niveau dat past bij jullie groep.
- Zoek een plattegrond van de eigen omgeving (bv. op maps.google.com) om bij de introductie te laten zien. Zorg voor geprinte versies voor de leerlingen om te gebruiken bij de opdracht. Schrijf er eventueel namen van herkenbare plekken bij (zoals de school of de supermarkt).

Beschrijving

1. Introductie van de taalactiviteit.

Als mensen op vakantie gaan naar een plek waar ze nog nooit zijn geweest, dan gaan ze er vaak op uit om de omgeving te bekijken. Zo ontdekken ze allemaal bijzondere dingen in die plaats. De leerlingen gaan op zoek naar bijzondere dingen in hun eigen woonplaats.

2. Leg de opdracht uit aan de leerlingen.
De leerlingen gaan in tweetallen of groepjes weken en maken een wandelroute of fietsroute door hun eigen woonplaats. Die route geven ze aan op een plattegrond (bijvoorbeeld met een stift in een felle kleur). Op de plattegrond geven ze bijzondere plekken aan (denk daarbij aan een speeltuin, standbeeld of zwembad) met een nummer of letter. Bij het nummer of de letter komt op een apart vel papier een foto en een korte tekst (afhankelijk van het niveau) over wat daar te doen is en waarom dat een bijzondere plek is.
3. Deel de leerlingen in (zie voorbereiding) en laat ze in tweetallen of groepjes nadenken over bijzondere dingen in hun woonplaats.
Voor niveau * maken de tweetallen eerste een lijst met bijzondere dingen in hun woonplaats of buurt. Daarna inventariseert de leerkracht de antwoorden en maakt een verzamellijst op het bord. De bijzondere plekken worden over de tweetallen verdeeld. De leerkracht geeft op de plattegrond met een letter of cijfer de bijzondere plekken aan en zet de route uit langs alle bijzondere plekken. Voor niveau **/** maken de leerlingen zelf een lijst van bijzondere plekken en maken ze samen een keus voor wat er op hun plattegrond komt en wat in hun route past. Voor niveau *** kijken de leerlingen speciaal naar de geschiedenis van hun woonplaats.
4. De leerlingen schrijven een paar goede zinnen bij foto's van de bijzondere plekken.
De foto's kunnen ze van internet halen of zelf maken. Daarbij zoeken ze informatie en schrijven ze een korte tekst over die plek. Laat eventueel een voorbeeld zien. De korte beschrijvingen van de bijzondere plekken komen op een aparte plek bij de plattegrond. De leerlingen kunnen een woordenboek gebruiken voor moeilijke Friese woorden (bv. www.frysker.nl).
5. De leerlingen vertellen elkaar over hun route.
Vertel elkaar of het een wandel- of fietsroute is en wat de hoogtepunten op de route zijn. Vergelijk verschillende routes en de leesbaarheid van de kaarten. Wat maakt een kaart wel of niet duidelijk? Hoe was het om een korte beschrijving te bedenken bij de mooiste plekjes? Hoe ging het met het Fries? Laat de toeristen maar komen! Of gaan de leerlingen de route zelf wandelen of fietsen?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De klas maakt samen één of twee plattegronden met bijzondere plekken. de plekken worden verdeeld over de tweetallen in de klas. de leerlingen kunnen onder een foto schrijven waarom die plek bijzonder is. De foto wordt bij de plattegrond geplakt en er wordt op de plattegrond aangegeven waar het is. Er wordt gewerkt aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De klas wordt verdeeld in groepjes van 4-5 leerlingen. elk groepje bedenkt eigen bijzondere plekken, geeft op de plattegrond aan wat de bijzondere plekken zijn en zet een route uit. Bij foto's schrijven de leerlingen wat het is, wat er te doen of te zien is en waarom dat bijzonder is. Er wordt dan zelfstandiger gewerkt aan: In Gesprek/A2/Kan een

plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken.

- Niveau ***: De klas wordt verdeeld in groepjes. Elk groepje bedenkt eigen bijzondere plekken, geeft op een plattegrond aan wat die plakken zijn en zet een route uit. De leerlingen doen onderzoek naar de geschiedenis van het dorp/de stad en zoeken uit welke bijzondere plekken bij de geschiedenis horen. In ieder geval één plek op de plattegrond heeft te maken met de geschiedenis van de woonplaats. Bij foto's schrijven ze informatie. Als er op dit niveau wordt gewerkt, wordt uitgebreider gewerkt aan de doelen In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken en Lezen/A2/Kan in eenvoudige, alledaagse teksten specifieke, voorspelbare informatie vinden die hij/zij nodig heeft.

Bekijk per tweetal of groepje op welk niveau ze deze opdracht kan doen.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht Fries te spreken met elkaar, om zo te werken aan 'in gesprek'-doelen. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om geen Fries te praten in het overleg. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van spreken, maar wel aan doelen op het gebied van het luisteren en verstaan van het Fries, door het Fries van de andere leerlingen.

Maak de plattegrond beter leesbaar met kleuren en een legenda. Laat de leerlingen meer (nuttige of herkenbare) plekken in de plattegrond zetten met een letter, cijfer of pictogram. Ze kunnen water, wegen, groen of gebouwen ook een andere kleur geven. De betekenis zetten ze natuurlijk in de legenda.

Combineer deze taalactiviteit met wereldoriënterende vakken, zoals geschiedenis en heemkunde. Geef dan bijvoorbeeld extra aandacht aan historische plaatsen en gebouwen in de omgeving.

Of doe het andersom: misschien is er in de buurt van de school wel een (Friestalige) deskundige die iets kan vertellen over bijzondere plaatsen in de omgeving. Loop of fiets met de klas een route met de deskundige. Daarna kan de route, met de bijzondere plaatsen, op de plattegrond worden gezet.

Evaluatie

Het observatie-instrument 'mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') kan bij stap 3 en 4 worden ingezet. Maak de keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje. (gebruik dan het instrument voor het observeren van de groep)

Gebruik het observatie-instrument 'skriftlik ferslach' (NL = 'schriftelijk verslag') om het geschreven werk van de leerlingen van feedback te voorzien.

De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Evaluasje'.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar

de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

29. Lêsbegryp - toets eind groep 6

Handleiding voor de leerkracht

Met de Leesbegripstoetsen krijg je grip op de Friese leesbegripsvaardigheid. Gebruik de toetsen om een indruk te krijgen van het instapniveau én de voortgang van de leerlingen. Dat kan helpen om het Friese lesaanbod op de leerling(en) af te stemmen.

Voor wie?

- Voor groep 5 t/m 8 in het basisonderwijs is er een Starttoets, Eintoets en optionele Tuskentoets. De toetsen sluiten aan bij de referentieniveaus A2.1 t/m B1.2 uit het referentiekader Fries.

Organisatie

Neem de A2.2 Eintoets voor groep 6 af aan het einde van het schooljaar. De toets dient als eindmeting om de voortgang van de leerlingen in kaart te brengen en is qua moeilijkheid vergelijkbaar met de Starttoets.

De toets duurt 30 minuten en bestaat uit twee teksten met in totaal zo'n 20 vragen.

Evaluatie

Een score tussen de 58% en 78% geeft aan dat een leerling het niveau van de toets beheerst.

Stavering en skriuwen

De letters ei

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leelringen de spellingsregels die bij de letters ei horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels die bij de letters 'mei in kapke' horen zijn:

- Woorden met ei moet je uit je hoofd leren.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters ei. Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het lastig is om zelfstandig aan de het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in tweetallen gemaakt worden of laat de leerlingen die meer instructie nodige hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben. asdf

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters mei ei

ein	trein
snein	fleis
geit	seis
rein	eilân
wein	heit

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.

De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregels waar ze mee bezig zijn.